

25-november 2025

PODKAST TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA TA'LIM AVTONOMIYSI KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK ASOSLARI

Saidvaliyeva Dilafruz Ravshanovna

TATU Chet tillar kafedra assistenti,

saiddilafruz2@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tili ta'limalda podcast texnologiyalaridan foydalanishning talabalarda ta'limal avtonomiysi ko'nikmasini rivojlantirishdagi o'rni va metodik asoslari yoritilgan. Raqamli ta'limal vositalaridan, xususan podcastlardan foydalanish talabalarda mustaqil o'rganish, o'z-o'zini nazorat qilish, metakognitiv refleksiya va o'z faoliyatini baholash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi ilmiy asosda tahlil etilgan. Maqolada podcast texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari, ularni o'quv jarayoniga integratsiya qilish bosqichlari hamda avtonom o'qitish tamoyillarini amalga oshirish mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: podcast texnologiyalari, ta'limal avtonomiysi, metakognitiv kompetensiya, mustaqil o'rganish, refleksiya, chet tili o'qitish metodikasi.

Raqamli ta'limal texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'limal jarayonini individuallashtirish va talaba faolligini oshirishga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ayniqsa, chet tillarini o'qitishda podcast texnologiyalari o'quvchilarning real nutq muhitiga kirish, autentik materiallar bilan ishlash va mustaqil o'rganish strategiyalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Ta'limal avtonomiysi bugungi kunda zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, u talabaning

25-november 2025

o‘z o‘quv jarayonini rejorashtirish, nazorat qilish va baholash qobiliyatini anglatadi. (Holec, H. (1981). Shu nuqtayi nazardan, podkast texnologiyalaridan foydalanish ta’lim avtonomiyasini rivojlantirishning samarali vositalaridan biri sifatida qaralmoqda. Ta’lim avtonomiysi — bu shaxsning o‘z bilim faoliyatini mustaqil boshqarish, o‘zining o‘quv maqsadlarini belgilash va erishilgan natijalarni tahlil qilish qobiliyatidir. Ushbu kompetensiya quyidagi komponentlardan iborat:

- Rejorashtirish – o‘rganish maqsadlarini aniqlash va resurslarni tanlash;
- Monitoring – o‘rganish jarayonini kuzatish va zarur strategiyalarni qo‘llash;
- Refleksiya – o‘z o‘quv faoliyatini baholash va xatolardan saboq chiqarish.

Metakognitiv kompetensiya bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan bu jarayon talabaning o‘qish jarayonida o‘z fikrlash faoliyatini anglab borishini ta’minlaydi. (Anderson, N. J. (2002).

Podkastlar — bu audio yoki video shakldagi raqamli kontent bo‘lib, foydalanuvchiga istalgan joy va vaqtda o‘rganish imkonini beradi. Ular chet tili ta’limida quyidagi didaktik afzalliklarga ega:

- autentiklik – tabiiy nutq va madaniy konteksti taqdim etadi;
- moslashuvchanlik – talaba o‘z ehtiyojiga mos materialni tanlaydi;
- motivatsiya – o‘rganishga qiziqishni kuchaytiradi;
- interaktivlik – talaba tinglagan material bilan faol ishlaydi.

Podkastlardan foydalanib olib borilgan darslar nafaqat o‘quvchilarning tinglab tushunish malakasini oshiradi, balki ularni mustaqil fikrlashga, nutqiy faollikni kuchaytirishga, hamda real kommunikativ vaziyatlarda tilni qo‘llashga undashi aniqlandi. Podkast platformalari o‘quvchilarda multimodal fikrlashni,

25-november 2025

eshitish orqali tushunishni, nutq sathida axborot almashishni hamda media savodxonlikni rivojlantiradi.

Chet tilini o‘qitishda podkastlarning metodik funksiyalari:

- Podkast xizmatida foydalanuvchilarning shaxsiy podkastlarini Internetda joylashtirish imkoniyati. O‘quv podkastlari xorijiy tilni o‘rganayotgan o‘quvchilar tomonidan yaratiladi.
- Podkastning mazmuni o‘quv dasturining mavzuli tarkibi va umumiyligi o‘rtalim standarti yoki xorijiy til bo‘yicha oliy ta’lim yo‘nalishlari uchun davlat ta’lim standartlari asosida belgilanadi.
- Podkastning davomiyligi, yozuv turi va formati o‘qituvchi tomonidan belgilanadi.
- Podkast materialini tayyorlash va yozib olish jarayonida o‘quvchilar nutq faoliyatining barcha turlarini, ayniqsa, so‘zlashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishlari mumkin.

Podkastlar xizmatida foydalanuchining shaxsiy zonasini yaratish imkoniyati. Shaxsiy zona podkastni tarmoqda muhokama qilishni tashkil etish uchun zarur.

Har bir o‘quvchi podkastlar serverida o‘zining shaxsiy zonasini — shaxsiy sahifasini yaratadi. Ushbu sahifada u yaratgan podkastni joylashtiradi va podkastning tarmoqdagi muhokamasi tashkil etilishi mumkin. Boshqa o‘quvchilar, ma’lum bir o‘quvchi yoki talabani podkastini ko‘rgandan so‘ng, mikroblogdagi podkastlar tarmoq muhokamasida ishtirot eta oladilar. Foydalanuvchining shaxsiy sahifasidagi shaxsiy ma’lumotlarni joylashtirish xorijiy tilda amalga oshiriladi (o‘qish va yozish).

Foydalanuvchining shaxsiy zonasida mikroblogda podkastning tarmoq muhokamasini tashkil etish imkoniyati O‘quvchilar xorijiy tilda yozilgan o‘z kursdoshlari podkastlarini tinglashadi yoki ko‘rishadi.

25-november 2025

Ta'lim vazifasiga muvofiq, o'quvchilar podkast tinglaganidan so'ng mikroblog zonasida ushbu mavzularda fikr va izoh bildirilishi mumkin:

- Muhokama mavzusi bo'yicha o'z fikrini ifodalash;
- Podkast muallifining fikrini qo'llab-quvvatlash yoki rad etish;
- Podkastning ijobiy va salbiy tomonlarini ta'kidlash;
- Til masalalariga, ya'ni tilning to'g'rilingiga va faol lug'atga e'tibor qaratish.

O'qituvchi har bir podkast muallifining shaxsiy sahifasida izohlarni joylashtirish algoritmini belgilaydi. Foydalanuvchining shaxsiy zonasini yaratish va uni moderatsiya qilish podkast muallifi tomonidan amalga oshiriladi. Har bir o'quvchi, ya'ni podkast muallifi, podkastlar serveridagi o'zining shaxsiy zonasining — shaxsiy sahifasining moderatoridir.

U o'z podkastini serverga joylashtiradi, sahifasining rangini, shriftini va harflar kattaligini tanlay oladi, mikroblogda joylashtirilgan xabarlarga o'z reaksiyasini bildirishi yoki ularni o'chirishi mumkin, shuningdek, shaxsiy ma'lumotlar, o'zining suratlari va boshqalarni qo'shishi mumkin.

Barcha shaxsiy ma'lumotlar xorijiy tilida taqdim etilishi mumkin. Podkastni tarmoq muhokamasi tashkil etilganda izohlar xronologik tartibda joylashtiriladi. Foydalanuvchilar joylashtirilgan izohlarga o'zgartirish kiritish imkoniga ega emaslar. Viki-texnologiyadan farqli o'laroq, u bir nechta foydalanuvchilarga kontent ustida bir vaqtda ishlash imkonini beradigan bo'lsa, podkastlar xizmati podkastlarni yaratish va joylashtirishda yakka tartibdagi ishni tashkil etishga imkon beradi.

Guruh bo'lib ishslash o'quvchilar podkastlarini tarmoqda muhokama qilishni tashkil etishda mumkin bo'ladi, bunda har bir o'quvchi yoki talaba bir guruhdoshlarining shaxsiy sahifalariga kirib, mikroblogda izoh qoldirishi kerak. Biroq, izohlar shaxsiy mualliflik huquqiga ega bo'ladi. Muhokama xorijiy tilida olib

25-november 2025

boriladi. (https://www.podomatic.com/podcasts/xudjamovsardorpodcast/episodes/2025-04-30T21_44_16-07_00)

Podkastga xizmatda ro‘yxatdan o‘tgan barcha foydalanuvchilar uchun ko‘rish imkoniyati mavjud. Podkast serverlari internetdagi har qanday foydalanuvchi uchun mavjud. Podkastlar xizmatida joylashtirilgan podkastlarga kirish ro‘yxatdan o‘tgan barcha foydalanuvchilar uchun ochiqdir. Bu degani, o‘quvchilarning o‘quv podkastlari dunyoning istalgan burchagidagi boshqa foydalanuvchilar tomonidan ko‘rilishi mumkin.

Ijtimoiy podkastlar xizmati nafaqat unda joylashtirilgan yozuvlarni tinglash yoki ko‘rish imkonini beradi, balki foydalanuvchilarning yangi yozuvlarini ham joylashtirish imkoniyatini beradi. Shu sababli, ushbu xizmat chet tilini o‘rganishda tinglab tushunish va so‘zlashuv ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun foydalanilishi mumkin. Endi, podkastlarga asoslangan chet tilini o‘qitish metodikasini ishlab chiqish xususiyatlarini batafsil ko‘rib chiqamiz.

Ingliz tili xalqaro muloqot tili bo‘lgan zamonda, bizningcha, o‘quvchilarni turli urg‘ularni tinglashga va chet mamlakatlar hamda madaniyat vakillari bilan chet tilida va chet tilida so‘zlashiladigan mamlakatlarda muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga tayyorlash maqsadga muvofiqdir.

Uch bosqichli model chet tilida tinglab tushunish uchun zarur bo‘lgan asosiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga qaratilganligini ta’kidlash joiz. Ushbu ko‘nikmalarni rivojlantirish zamonaviy ta’lim standarti va chet tiliga oid namunaviy dasturlarda ko‘zda tutilgan.

Biroq, faqat barcha ko‘nikmalarni birgalikda rivojlantirish o‘quvchilarni chet tilida kutilmagan turli vaziyatlarda real hayotda tinglab tushunishga tayyorlashga yordam berishini yodda tutish kerak. Tinglab tushunishga oid topshiriqlar ko‘plab milliy va xalqaro standartlashtirilgan chet til imtihonlarida mavjud. Ammo

25-november 2025

ko‘pincha ularda tinglab tushunishning barcha ko‘nikmalari emas, balki faqat ba’zilari nazorat qilinadi. Afsuski, ko‘pchilik o‘qituvchilar davlat standarti talab qilgan barcha tinglab tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirish o‘rniga, faqat standartlashtirilgan test formati asosida ayrim ko‘nikmalarni rivojlantirishga e’tibor qaratishini ta’kidlash kerak.

Podkastlardan nutq ko‘nikmalarini — asosan monologik nutqni rivojlantirishda foydalanish noodatiy va an'anaviy bo‘lmagan yondashuv hisoblanadi. Bir qator tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, aynan podkastlardan nutq ko‘nikmalarini rivojlantirishda foydalanish o‘quvchilarning motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi va maktab hamda universitetlarda til o‘rganish jarayoniga rang-baranglik olib kiradi.

Talabalar, shuningdek, barcha internet foydalanuvchilari uchun, uning tarixi, madaniyati va zamonaviyligi haqida o‘quvchilar tomonidan yaratilgan materiallar alohida qiziqish uyg‘otadi. Nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan bir qatorda, o‘quvchilar yana bir muhim ko‘nikmani rivojlantiradilar — o‘z mamlakati, shahri va madaniyatining vakili sifatida chiqish qilish.

O‘quvchilar tomonidan podkastlar yaratish va ularni internetga joylashtirish oddiy jarayon bo‘lib, maxsus kompyuter ko‘nikmalarini talab qilmaydi. Faqtgina podkast xizmatlari saytlaridan biriga kirib, ko‘rsatmalarga amal qilish kifoya (https://www.podomatic.com/podcasts/jahongirsaloxxiddinovpodcast/episodes/2025-05-05T06_50_22-07_00).

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, podkastlardan muntazam foydalanish tinglab tushunish, talaffuz va so‘z boyligini oshirish bilan birga talabalarning mustaqil o‘rganish motivatsiyasini ham kuchaytiradi. (Hasan, M. M., & Hoon, T. B. (2013).

Podkast texnologiyalaridan foydalanish quyidagi metodik bosqichlarda amalga oshiriladi:

25-november 2025

- Tayyorlov bosqichi: o‘qituvchi mavzuga mos podkastlarni tanlaydi, talabalarga maqsad va topshiriqlarni belgilaydi.
- Tinglash va tahlil bosqichi: talaba podkastni tinglab, asosiy g‘oyalarni aniqlaydi, yangi so‘zlarni yozadi, talaffuzni tahlil qiladi.
- Refleksiya bosqichi: o‘rganilgan material yuzasidan fikr bildiradi, muhokama yoki yozma topshiriqlarni bajaradi.
- Baholash bosqichi: o‘z natijalarini tahlil qiladi, keyingi o‘quv maqsadlarini belgilaydi.

Bu jarayon orqali talaba o‘zining o‘quv faoliyatini mustaqil rejalashtirish, nazorat qilish va baholash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Natijada o‘qitish jarayoni shaxsga yo‘naltirilgan, reflektiv va avtonom tus oladi.

Xulosa qilib aytganda, podkast texnologiyalari zamonaviy chet tili ta’limida ta’lim avtonomiyasini rivojlantirishning samarali vositasidir. Ular talabaning mustaqil o‘rganish motivatsiyasini kuchaytiradi, o‘z-o‘zini nazorat qilish va baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois, chet tili o‘qituvchilarini podkastlardan integratsiyalashgan metodik vosita sifatida foydalanishlari zarur. Bu esa o‘quv jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan va metakognitiv yondashuv asosida tashkil etishga imkon beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Anderson, N. J. (2002). ED463659 2002-04-00 The Role of Metacognition in Second Language Teaching and Learning. ERIC Digest.
2. Hasan, M. M., & Hoon, T. B. (2013). Podcast applications in language learning: A review of recent studies. English Language Teaching, 6(2), 128–135.

25-november 2025

3. Holec, H. (1981). Autonomy and Foreign Language Learning. Oxford/New York: Pergamon Press. (First Published 1979, Council of Europe).
4. Little, D. (1991). Learner autonomy: Definitions, issues and problems. Dublin: Authentik
5. Saidvalieva D. Choosing an effective podcasting service for learning English language. Scientific journal: "Bulletin of Science and Practice". Volume 9, Issue 5. 2023 <https://doi.org/10.33619/2414> -P.588-591